

O riječima *carina* i *tarifa*¹

U današnjemu svijetu, u kojemu su ekonomski tijekovi sve brži, a međunarodna trgovina temelj gotovo svakoga suvremenog gospodarstva, pojmovi poput carine i tarife dobivaju sve veću težinu – ne samo u tehničkome smislu nego i kao instrumenti ekonomske politike i geopolitičkoga utjecaja. Iako se na prvi pogled čine kao administrativne ili fiskalne tehnikalice, carine i tarife danas sve češće ulaze u središte političkih rasprava, diplomatskih sporova i javnih polemika. Tako su nedavno potezi američkoga predsjednika prema Kini i Europskoj uniji ponovno potaknuli raznorazne diskusije, a među njima se pojavila i jedna jezična.

Odjelu za hrvatski standardni jezik Instituta za hrvatski jezik pristigli su mnogi upiti povezani s uporabom riječi *carina* i *tarifa* u hrvatskome jeziku. Povod su tomu bili brojni medijski napisi u kojima se umjesto o carinama govorilo o tarifama, što je posljedica pogrešnoga prijevoda engleske riječi *tariff*. Tako smo, primjerice, mogli vidjeti naslove poput *Kako su kompanije iskoristile Trumpove tarife kao prodajnu strategiju?*, *Što Donald Trump misli postići nametanjem tarifa?*, *Trump će ovaj tjedan objaviti nove tarife nad kineskim proizvodima.*, *Trumpove tarife: Tvornice radnicima ili ubojiti koktel za sve?*, *Je li Trump koristio ChatGPT za smišljanje novih tarifa?*... Institut je brzo reagirao i objavio kratki jezični savjet na Facebooku i Instagramu, a u ovome ćemo radu reći nešto više o odnosu tih dviju riječi.

Kako je već rečeno, engleska se riječ *tariff* nekritički u hrvatskim medijima prevela riječju *tarifa*. Međutim, riječ je o lažnim prijateljima. Lažni prijatelji, kako ih Kristian Lewis u istoimenoj knjizi (2016.) definira, jesu „parovi leksema iz dvaju jezika, oblikom jednaki ili slični, a značenjski različiti (npr. hrv. *bajka* ‘kratka priča nestvarnih likova i fantastična sadržaja’ ~ rus. *бајка* ‘meka vunena ili pamučna tkanina, flanel’)”. O njima je već bilo riječi i u časopisu *Hrvatski jezik* – u radu Kristiana Lewisa *Sprijeteljite se s lažnim prijateljima* (2015., br. 2) te u radu Vuka Tadije Barbarića *Kad engleski nije komad torte* (2015., br. 4). O njima je Kristian Lewis pisao i u *Rappravama Instituta za hrvatski*

¹ Ovaj je rad izrađen na istraživačkome projektu *Hrvatski mrežni rječnik (Mrežnik): 2. faza*, koji financira Europska unija – NextgenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovorna je samo autorica te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

jezik u radu *Lažni prijatelji u terminologiji: hrvatski izgubljen u prijevodu* (2020., 46/1). Do zabune u prijevodu riječi *tariff* došlo je zbog toga što hrvatska riječ *tarifa* podsjeća na tu englesku riječ. Međutim, u engleskome jeziku postoje dvije riječi koje u hrvatskome treba prevesti riječju *carina* – *customs* i *tariff*. Riječ *customs* označuje službu koja obavlja carinske poslove, a riječ *tariff* iznos koji se plaća na robu koja prelazi državnu granicu. Stoga bi u hrvatskome jeziku u kontekstu o kojemu je riječ trebalo govoriti o uvođenju carina, a ne o uvođenju tarifa.

O riječi *carina*

Riječ *carina* izvedena je od imenice *car*, a spominje se prvi put u ispravama iz 13. stoljeća. Njezino je prvotno značenje ‘ono što pripada caru’. Carine su se u prošlosti ubirale i unutar države (unutarnje carine). Međutim, danas su carine vrsta državnoga poreza koji se ubire pri prelasku robe preko carinske granice, koja se najčešće poklapa s državnom granicom. Carinu su u današnjemu smislu uveli pretežno merkantilisti u 17. i 18. stoljeću jer im je bila sredstvo za ostvarivanje ekonomsko-političkih ciljeva.

Pogledat ćemo kako je riječ *carina* definirana u trima hrvatskim rječnicima: Anićevu *Rječniku hrvatskoga jezika* (dalje: Anićev rječnik), *Rječniku hrvatskoga jezika* (ur. J. Šonje; dalje: RHJ) i *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* (dalje: HER). U Anićevu rječniku riječ *carina* ima značenja ‘iznos u novcu koji se plaća državi na vrijednost, prekoračenje vrijednosti ili prekoračenje količine robe prema propisu o uvozu i izvozu [*uvozna* ~, *izvozna* ~]’ te ‘služba koja se bavi ubiranjem carine’. U RHJ-u za riječ *carina* također pronalazimo dva značenja, koja su manje-više jednaka kao i u Anićevu rječniku – ‘pristojba koju država po zakonu naplaćuje u carinarnici za uvezenu ili izvezenu robu podložnu carinjenju: *naplatiti* ~u, *platiti* ~u, *osloboditi* ~e’ te ‘državna služba koja obavlja carinske poslove’. U HER-u je riječ *carina* definirana jednako kao i u Anićevu rječniku, s nekoliko dodatnih primjera za prvo značenje: *visoka* ~a, *zaštitna* ~a, *proći* ~u. U svim su rječnicima, dakle, navedena dva značenja, koja smo istaknuli i na početku – ‘iznos’ i ‘služba’. Razlika je u kolokacijama koje se navode – u Anićevu rječniku navode se imenske kolokacije *uvozna carina* i *izvozna carina*, koje se odnose na smjer kretanja robe, u RHJ-u samo glagolske, a u HER-u se uz dvije imenske navodi i glagolska kolokacija. U HER-u pojavljuje se kolokacija *zaštitna carina*, koja upućuje na to da je carina, uz to što je važan izvor državnih prihoda (*fiskalna carina*), i bitno sredstvo gospodarske politike – cilj je zaštitnih carina štititi robu domaće proizvodnje.

U *Rječniku sinonima* Ljiljane Šarić i Wiebke Wittschen kao sinonim za riječ *carina* stoji riječ *davanje* te se uspoređuje još s riječi *porez*, a navode se i povijesni nazivi *harmica*, *mitarina* i *tridesetnica*. U *Velikome hrvatsko-engleskom rječniku* Željka Bujasa za riječ *carina* općenito stoji engleski izraz *the customs*, a za carinu kao pristojbu navode se izrazi (*customs*) *duty* i *tariff*. U Bujasovu *Velikome englesko-hrvatskom rječniku* riječ *carina* spominje se kao prijevod engleskih naziva *tariff* i *duty*. Iz Bujasovih rječnika vidimo već uočenu podjelu značenja riječi *carina* na ‘služba’ i ‘iznos’, te možemo uočiti da riječi *carina* u engleskome jeziku odgovara riječ *tariff* (u značenju iznosa), uz izraz (*customs*)

duty koji je istoznačan. Englesku istovrijednicu *customs duty*, pronalazimo i u *Struni*, u kojoj je carina definirana kao „porez koji država naplaćuje na uvoz i/ili izvoz robe, a što je suprotno pravilima o slobodi kretanja robe između država članica i zabranjeno pravom EU-a”. I u terminološkoj bazi podataka EU-a *Interaktivna terminologija za Europu* (IATE) pronalazimo iste engleske istovrijednice riječi *carina* kao i u rječnicima (v. 1. sliku).

★ View this entry: 1080909		★ View this entry: 137126		★ View this entry: 1568001	
customs tariff [TRADE, tariff policy]		trade policy [TRADE] tariff policy [TRADE] accounting [BUSINESS AND COMPETITION]		taxation [FINANCE] tariff policy [TRADE, tariff policy]	
hr	carina	hr	uvozna carina	hr	izvozna carina
en	customs duty tariff	en	import duty import tax import tariff	en	export duty export tax export tariff

1. slika: Rezultati pretraživanja naziva *carina* u bazi IATE

Vidimo da u rječnicima i bazama hrvatskoj riječi *carina* u značenju ‘iznos koji se plaća državi’ odgovaraju engleske istovrijednice *customs duty* i *tariff* ili općenitije *tax* (hrv. *porez*).

O riječi *tarifa*

Riječ *tarifa* posuđena je preko talijanskoga *tariffa* iz srlat. *tarifa* ‘popis cijena, cjenovnik’, a izvor je arapski *ta'rif* ‘informacija, obavijest’. Tarifa se najčešće objavljuje za različite vrste gospodarskih usluga, primjerice tarife za telekomunikacijske i internetske usluge.

Pogledat ćemo kako je riječ *tarifa* definirana u rječnicima. U Anićevu rječniku riječ *tarifa* znači ‘popis službeno utvrđenih cijena; cjenik usluga (na željeznici, pošti i dr.)’ te ‘popis poslova i njihova novčana vrijednost’ i ‘skala carinskih pristojbi i sl.’. U RHJ-u riječ *tarifa* ima dva značenja ‘popis poreznih stavaka ili cijena za različite isporuke ili usluge, osobito javno-pravne prirode; cjenik: *carinska* ~, *poštanska* ~’ i ‘cijena usluge; pristojba’. U HER-u riječ *tarifa* ima tri značenja, od kojih je prvo preuzeto iz Anićeva rječnika, a drugo je djelomično preuzeto (samo prvo podznačenje). Prvo je značenje riječi *tarifa* u HER-u ‘popis službeno utvrđenih cijena; cjenik usluga (na željeznici, pošti i dr.)’, a drugo ima tri podznačenja: ‘popis poslova i njihova novčana vrijednost’, ‘popis ili sustav poreza ili carinskih pristojbi koji se odnosi na robu za uvoz ili izvoz’ i ‘tako nametnut porez ili carina’. Treće je značenje ‘obračun vrijednosti jedinice čega u novcu [*viša/niša* ~]’. HER jedini navodi podznačenje koje izjednačuje značenje riječi *tarifa* sa značenjem *carine* kao iznosa. Tomu bi značenju odgovarao primjer *obračun električne energije prema višoj tarifi*, a ono bi se moglo smatrati razradom značenja ‘cijena usluge’. Riječ *tarifa*, dakle, ponajprije označuje kakav popis – cjenik, popis iznosa, popis poreznih stavaka – koji se primjenjuje na određene usluge, robu ili poreze, uključujući i carine. U carinskome kontekstu govori

se o *carinskoj tarifi*, odnosno o službenome popisu carinskih stopa za različite vrste robe. Drugo je značenje riječi *tarifa* ‘cijena usluge’, te tada možemo govoriti i o *pristojbi*. Kad je riječ o porezu, iz normativne perspektive bilo bi bolje govoriti o carini nego o tarifi.

U *Hrvatskome jezičnom savjetniku* (1999.) riječi *tarifa* pridružene su riječi *cijena*, *cjenik* i *pristojba*. U *Rječniku sinonima* Ljiljane Šarić i Wiebke Wittschen ne navode se sinonimi za riječ *tarifa*, ali se kao sinonim za riječ *pristojba* pojavljuje riječ *tarifa*, uz riječi *taksa* i *davanje*. U Bujasovu *Velikome hrvatsko-engleskom rječniku* hrvatskoj riječi *tarifa* pridruženi su engleski izrazi *tariff*, *charge* i *rates* te u množini *list of charges*. U njegovu *Velikome englesko-hrvatskom rječniku* engleskoj riječi *tariff* pridružene su hrvatske riječi *tarifa*, *pristojba*, *cjenik* te *carina*, a riječ *tarifa* još se pridružuje i engleskoj riječi *rate*. U *Englesko-hrvatskome rječniku* prava Milice Gačić kao prijevod za englesku riječ *tariff* navode se hrvatski izrazi: *tarifa*, *carina*, *carinska tarifa*, *carinska stopa*, *carinska pristojba*, *zakon o carinama*, *cjenik*; *pretplata* (TV) u britanskome engleskom.

Situacija je tu nejasnija nego kod riječi *carina*. Nije uvijek nužno pogrešno prevesti englesku riječ *tariff* riječju *tarifa* – kad je riječ o tarifi u smislu popisa ili stavki, onda se engleska riječ *tariff* s istim tim značenjem može prevesti hrvatskom riječi *tarifa*. Kad je riječ o iznosu koji se plaća za kakvu uslugu, može se zamijeniti riječju *pristojba*. Međutim, kad engleska riječ *tariff* označuje porez koji se plaća u vanjskoj trgovini, onda se u hrvatskome treba prevesti riječju *carina*, i u tome su slučaju engleska riječ *tariff* i hrvatska *tarifa* lažni prijatelji. Treba stoga voditi računa o značenju riječi i u engleskome i u hrvatskome te prema kontekstu birati kako riječ prevesti. Pretraživanjem u *Struni* pojavljuje se nekoliko naziva koji uključuju riječ *tarifa*, koji većinom pripadaju području tehnologije prometa i transporta (v. 2. sliku).

Rezultati pretraživanja za: TARIFA

tarifa službeno objavljena cijena usluge zračnoga prijevoza koju naplaćuje prijevoznik za uslugu prijevoza putnika i prtljage u određenome razredu prijevoza na zadanoj liniji	tehnologija prometa i transport
povlaštena tarifa tarifa dostupna određenim kategorijama putnika koji zadovoljavaju propisane uvjete	tehnologija prometa i transport
primjenjiva tarifa tarifa bez popusta	tehnologija prometa i transport
promotivna tarifa tarifa s popustom koja se primjenjuje s jednim ograničenjem ili više njih	tehnologija prometa i transport
zajednička carinska tarifa carinska tarifa koja se na vanjskim granicama Unije primjenjuje na uvoz robe iz trećih zemalja u Uniju, a čija je visina i klasifikacija zajednička svim državama članicama	pravo

2. slika: Rezultati pretraživanja naziva *tarifa* u Struni

Jedan naziv pripada području prava – *zajednička carinska tarifa* (engl. *common customs tariff*) – a nalazimo ga i u bazi IATE (v. 2. i 3. sliku).

Carinska tarifa, kako smo već istaknuli, službeni je popis carinskih stopa za različite vrste robe, a zajednička carinska tarifa jest carinska tarifa zajednička državama članicama Europske unije.

★ View this entry: 791382	
EUROPEAN UNION common tariff policy [TRADE, tariff policy]	
hr	Zajednička carinska tarifa
📎 en	Common Customs Tariff CCT

3. slika: Rezultat pretraživanja naziva *tarifa* u bazi IATE

Što nam korpus govori o odnosu riječi *carina* i *tarifa*?

U korpusu MaCoCu s pomoću alata za pretraživanje korpusa Sketch Engine pogledali smo koje su česte kolokacije u kojima se pojavljuju riječi *carina* i *tarifa*.

Uz riječ *carina* u korpusu se često pojavljuju pridjevi *antidampinška*, *antisubvencijska*, *izvozna*, *kompenzacijska*, *povlaštena*, *protudampinška*, *recipročna*, *preferencijalna*, *Trumpova*, *uvozna*... Carina se može *lupati*, *nabiti*, *naplatiti*, *obračunati*, *opaliti*, *plaćati*, *ubirati*, *zaračunati*, *pitati*, *proći*, *zvati* itd. Navedene se pridjevnice kolokacije odnose na carinu u smislu iznosa, kao i većina glagolskih. Neke su, međutim, tipične samo za carinu kao službu – *pitati/proći/zvati carinu*.

Uz riječ *tarifa* u korpusu se često pojavljuju pridjevi *carinska*, *dnevna*, *javnobilježnička*, *jeftinija*, *mobilna*, *niža*, *noćna*, *odvjetnička*, *podatkovna*, *poštanska*, *povlaštena*, *pretplatnička*, *transportna*... Tarifa se može *aktivirati*, *naplaćivati*, *mijenjati*, *obračunavati*, *plaćati*, *primjenjivati*, *ugovoriti*, *ukinuti*, *uzeti* itd.

Kolokacije upućuju na to da se riječi *carina* i *tarifa*, premda u određenim kontekstima imaju slično značenje, u uporabi ponašaju različito. U slučaju riječi *carina*, kolokacije upućuju na njezino dvostruko značenje – ‘iznos koji se plaća’ i ‘institucija koja upravlja tim procesom’. Ta su značenja jasno potvrđena i u rječnicima, carina je istodobno i objekt naplate (iznos) i subjekt postupanja (služba). Riječ *tarifa* najčešće se odnosi na sustavno strukturirane iznose i cjenike. Česte kolokacije poput *mobilna tarifa*, *odvjetnička tarifa*, *noćna tarifa*

.....
Kad je riječ o tarifi u smislu popisa ili stavki, onda se engleska riječ *tariff* s istim tim značenjem može prevesti hrvatskom riječi *tarifa*. Kad je riječ o iznosu koji se plaća za kakvu uslugu, može se zamijeniti riječju *pristojba*. Međutim, kad engleska riječ *tariff* označuje porez koji se plaća u vanjskoj trgovini, onda se u hrvatskome treba prevesti riječju *carina*, i u tome su slučaju engleska riječ *tariff* i hrvatska *tarifa* lažni prijatelji.
.....

upućuju na kontekst usluga i tržišnih odnosa, a glagolske kolokacije kao što su *mijenjati tarifu*, *primjenjivati tarifu*, *ugovoriti tarifu* pokazuju da se tarifa uglavnom odnosi na pravni ili administrativni okvir za obračun cijena. Za razliku od naziva *carina* nazivom *tarifa* ne označuje se institucija, nego isključivo pravilo prema kojemu se vrši obračun. Dok *carina* povezuje fiskalnu praksu s pravilima i propisima države te institucijskim autoritetom, *tarifa* označuje unaprijed definiran sustav naplate koji regulira tržišne usluge. Sintagma *carinska tarifa* lijepo ilustrira razliku – ta je tarifa dokument koji propisuje koliki će se iznos (*carina*) platiti na određenu robu.

Zaključak

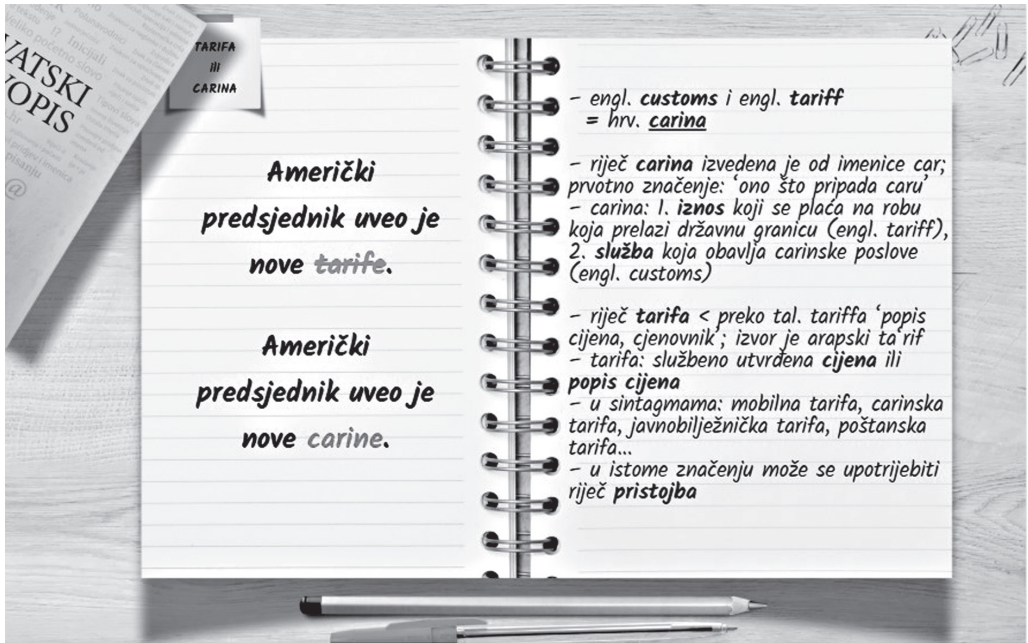
Premda se riječi *carina* i *tarifa* u svakodnevnome govoru i medijskome diskursu katkad zamjenjuju, one, vidjeli smo, nemaju isto značenje i ne upotrebljavaju se u istim kontekstima. Ovaj je slučaj pokazatelj složenih odnosa jezika, prava, ekonomije i prevoditeljskih navika. U hrvatskome jeziku riječ *carina* uz iznos koji se naplaćuje tijekom prekograničnoga kretanja robe označuje i instituciju koja to regulira. S druge strane, riječ *tarifa* najprije označuje popis ili sustav cijena – npr. cijena javnoga prijevoza, usluga ili popis carinskih stopa koje se primjenjuju na uvezenu ili izvezenu robu. Osim toga riječ *tarifa* označuje i cijenu usluge, npr. *odvjetnička tarifa*, i tada je možemo zamijeniti riječju *pristojba*.

Problem nastaje kad se engleska riječ *tariff*, koja u ekonomskome i carinskome kontekstu često označuje upravo ono što u hrvatskome jeziku nazivamo *carinom*, izravno prevodi hrvatskom riječju *tarifa*. U tome su značenju te dvije riječi lažni prijatelji. Zbog

.....
U hrvatskome jeziku riječ *carina* uz iznos koji se naplaćuje tijekom prekograničnoga kretanja robe označuje i instituciju koja to regulira. S druge strane, riječ *tarifa* najprije označuje popis ili sustav cijena – npr. cijena javnoga prijevoza, usluga ili popis carinskih stopa koje se primjenjuju na uvezenu ili izvezenu robu. Osim toga riječ *tarifa* označuje i cijenu usluge, npr. *odvjetnička tarifa*, i tada je možemo zamijeniti riječju *pristojba*.
.....

toga nastaju pogreške u novinskim člancima, stručnim tekstovima i javnim izlaganjima, u kojima se govori o *uvođenju/ukidanju tarifa* umjesto o *uvođenju/ukidanju carina*, što je i bilo povod pisanju jezičnoga savjeta (v. 4. sliku). U standardnome hrvatskom jeziku takav je prijevod neprecizan i netočan. Korpusna analiza dodatno potvrđuje razliku među tim rječima: riječ *carina* u hrvatskim se tekstovima gotovo isključivo upotrebljava u kontekstu uvoza i izvoza robe, dok se *tarifa* češće pojavljuje uz nazive poput *cjenik*, *pristojba* ili *usluga*, iako se pojavljuje i u kontekstu carinskih postupaka (*carinska tarifa*), pretežno u stručno-pravnome diskursu. Engleska riječ *tariff* može se prevesti hrvatskom riječju *tarifa* samo kad se odnosi na popis ili cjenik. Kad je riječ o iznosu koji se plaća na uvoz robe, treba je prevesti riječju *carina*. Važno je da prevoditelji, novinari, stručnjaci i oni koji se služe jezikom u javnome

prostoru budu svjesni takvih razlika. Kad pogrešno prevedemo riječ poput *tariff*, narušavamo jasnoću i možemo stvoriti pogrešnu sliku o tome što se zaista događa u svijetu trgovine, zakona ili međunarodnih odnosa.

4. slika: Jezični savjet Instituta za hrvatski jezik objavljen na društvenim mrežama